

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 11/2003 vp

Hallituksen esitys laiksi tartuntatautilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 17 päivänä kesäkuuta 2003 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi tartuntatautilain muuttamisesta (HE 30/2003 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(PeVL 6/2003 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Liisa Katajamäki ja lääkintöneuvos Merja Saarinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- epidemiologi Markku Kuusi, Kansanterveyslaitos
- erityisasiantuntija Soile Hellstén, Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tartuntatautilakia. Esityksen mukaan tartuntatautilaissa säädettäisiin voimassa olevia säännöksiä tarkemmin tartuntatauti-ilmoituksen tekemisestä, ilmoituksiin sisällytettävistä ja tartuntatautirekisteriin talletettavista tiedoista sekä rekistereihin talletettujen tietojen säilyttämisestä.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan sairaanhoitopiiriin vastaava lääkäri voisi ylläpitää lääkkeille erityisen vastustuskykyisten mikrobien ilmenemisen ja leviämisen estämiseksi mainittujen mikrobien kantajista erillistä rekisteriä.

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi tartuntatautirekisteriin talletettujen tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä siten, että kunnassa tartuntatautien torjunnasta vastuussa oleva lää-

käri voi saada tartuntatautien torjuntaa varten välttämättömät tiedot oman väestönsä tartuntatautitapauksista tartuntatautirekisteristä.

Lisäksi ehdotetaan täsmennettäväksi sairaanhoitopiirien tehtäviä tartuntatautien torjuntatyössä sekä Kansanterveyslaitoksen ja sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaavan lääkärin tiedonsaantioikeutta tartuntatautiepidemian syyn selvittämistä varten.

Esityksessä ehdotetaan, että sairaalainfektoiden torjunta mainitaan nimenomaisesti osana yleistä tartuntatautien vastustamistyötä.

Esityksessä ehdotetaan myös nostettavaksi eräitä nykyisin asetus- tai ministeriön määräystasolla olevia säännöksiä lakitasolle, jotta sääntely täyttäisi perustuslaista johtuvat vaatimukset.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Tartuntatautilakiin esitetyt muutokset merkitsevät selvää lainsäädännöllistä parannusta nykyiseen oikeustilaan, koska tartuntatauti-ilmoituksista ja tartuntatautirekisteriin tallennettavista tiedoista ja tietojen luovuttamisesta ehdotetaan säänneltäväksi täsmällisemmin. Uudistus on merkityksellinen henkilötietojen suojan kannalta. Lisäksi useita nykyisin asetuksen tai ministeriön päätöksen tasolla olevia säännöksiä nostetaan lakiin, jolloin sääntelytaso täyttää perustuslaista johtuvat vaatimukset.

Tartuntatautien torjuntatyön kannalta esitetyt muutokset selkeyttävät työnjakoa ja vastuita tartuntatautien diagnostiikan, seurannan ja ilmoittamisvelvollisuuden osalta. Sairaanhoidopiirin rooli täsmentyy suhteessa perusterveydenhuoltoon ja sairaanhoidopiirien tehtävinä korostuvat asiantuntijaohjaus ja torjuntatyön koordinointi alueellisesti. Terveyskeskuksen johtavan lääkärin velvoite aktiivisiin toimiin tartuntatautien leviämisen estämiseksi on entistä selkeämpi, ja terveyskeskuksen vastaavan lääkärin oikeus tartuntatautirekisterin tietoihin parantaa käytännössä tartuntatautien seurannan ja vastustamistyön sujuvuutta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin muutoksin:

Yksityiskohtaiset perustelut

9 §. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että pykälän 2 momentissa oleva asetuksenantovaltaa koskeva säännös on väljyydessään vastoin perustuslakia. Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaan kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Ehdotetun 9 §:n 2 momen-

tin nojalla asetus voitaisiin antaa kunnan ja valtion välisen tehtävänjaon tarkentamiseksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan tavallisen lain säätämisjärjestyksen edellytyksenä on, että 2 momentin valtuussäännös poistetaan lakiehdotuksesta tai sitä täsmennetään olennaisesti. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa valtuussäännöksen poistamista tarpeettomana laista.

11 §. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että pykälässä oleva säännös, joka valtuuttaa sosiaali- ja terveysministeriön antamaan ohjeita eräiden erityisryhmien terveystarkastuksista on tarpeeton, koska viranomainen voi laissa säädetyn tehtävänsä alalla antaa ohjeita ilman eri valtuutustakin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa säännöstä muutettavaksi siten, että ohjeiden antovaltuus poistetaan ja raskaana olevien terveystarkastuksista säädettäisiin vastaisuudessa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa ohjeidenantoon oikeuttavat tarpeettomat valtuussäännökset poistettaviksi myös 20 §:n 4 momentista, 23 §:n 5 momentista ja 33 §:n 2 momentista.

12 §. Pykälän 1 momentin osalta perustuslakivaliokunta on katsonut, että kuntiin kohdistuvasta velvollisuudesta toimeenpanna pakollinen rokotus ei voi määrätä valtioneuvoston päätöksellä, koska perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaan kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Valtioneuvosto voi sitten päättää vain tämän tehtävän toteuttamisen tavasta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa momenttia muutettavaksi niin, että kuntaan kohdistuva velvoite käy selkeästi ilmi laista ja valtioneuvoston päätösvalta rajautuu yleisen pakollisen rokotuksen toteuttamistapaan.

Perustuslakivaliokunnan huomautuksen johdosta valiokunta ehdottaa 2 momentin säännöstä selkeytettäväksi sen tarkoitusta vastaavaksi,

eli kiiretapauksessa ministeriö voisi tehdä 1 momentissa tarkoitetun päätöksen väliaikaisena.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt asianmukaisena pykälän 3 momentin sanamuodon täsmentämistä sen selventämiseksi, että puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa rokotussuoja on tarkoitus antaa kaikille varusmiehille. Sen sijaan ministeriö päättää asiallisesti vain kunkin ikäluokan rokotusohjelman sisällöstä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa säännöksen sanamuotoa tarkistettavaksi tämän mukaisesti. Koska puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa pakollisia rokotuksia on erityisen leviämisaaran vuoksi tarpeen toimeenpanna laajemmin perustein kuin pykälän 1 momentissa tarkoitettuja väestön yleisiä rokotuksia, valiokunta katsoo perustelluksi, että puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa toimeenpantavista rokotuksista säädetään erillisessä pykälässä. Tämän mukaisesti valiokunta ehdottaa 12 §:n 3 momentin poistettavaksi ja lakiin lisättäväksi uuden 12 a §:n.

15 §. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei säännöksestä selvästi ilmene, millaisiin tartuntatauteihin viranomaisen toimivalta ulottuu. Perustuslakivaliokunta on pitänyt asianmukaisena säännöksen täsmentämistä. Esityksen perustelujen mukaan säännöksessä on kyse kiiretilanteesta, jossa yleisvaarallisten tartuntatautien leviämisen estämiseksi käytettävissä olevia toimenpiteitä määräaikaisesti sovelletaan uuden, ennalta tuntemattoman vakavan tartuntataudin leviämisen estämiseksi silloin, kun tautia ei ole ehditty eikä ehditä määritellä laissa tarkoitetuksi yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi. Koska pykälässä tarkoitettut viranomaisen toimenpiteet tulevat kyseeseen vain yleisvaarallisen tartuntataudin kriteerit täyttävän tartuntataudin kohdalla, sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa säännökseen muutosta, jonka mukaan taudin tulee täyttää 4 §:n 2 momentissa säädetty yleisvaarallisen tartuntataudin edellytykset. Pikaisten toimenpiteiden käyttöönotto ei kuitenkaan edellytä sitä, että tauti olisi ehditty valtioneuvoston asetuksella nimetä yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi. Lisäksi valiokunta ehdottaa säännöstä täydennettäväksi niin, että siinä säädetään tavaran siirtämis-

tä koskevien rajoitusten enimmäispituudesta. Rajoitusten enimmäisajaksi ehdotetaan kahden kuukauden määräaikaa, jota tarvittaessa voitaisiin jatkaa hallinto-oikeuden päätöksellä enintään kolmella kuukaudella.

20 §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettut tehtävät nimetään valtioneuvoston asetuksella.

22 §. Pykälän 1 momentti ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi. Vastaavasti 39 §:stä poistetaan viittaus po. momenttiin.

23 a §. Esityksen perustelujen mukaan Kansanterveyslaitos täydentää tartuntatauti-ilmoitukseen perustuvia valtakunnallisen tartuntatautirekisterin tietoja väestötietojärjestelmästä saatavilla erinäisillä henkilötiedoilla. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että tällaisesta rekisteritietojen täydentämismahdollisuudesta tulee perustuslain 10 §:n 1 momentin takia säätää lailla. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa pykälän 4 momenttiin lisättäväksi säännöksen, joka oikeuttaa Kansanterveyslaitoksen täydentämään valtakunnallisen tartuntatautirekisterin tietoja väestörekisterijärjestelmästä tiedoilla potilaan asuinkunnasta, syntymämaasta, kansalaisuudesta ja mahdollisesta kuolemasta.

Pykälän 4 momentissa säädetään velvollisuudesta muuttaa valtakunnalliseen tartuntatautirekisteriin merkityt henkilötunnukset sellaiseen muotoon, ettei niiden perusteella voida tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Perustuslakivaliokunta katsoo, että olisi aiheellista harkita velvollisuuden ulottamista koskemaan muitakin rekistereitä. Tämä tarkoittaisi henkilötunnusten muuttamista tunnistamattomaan muotoon sairaanhoidopiirien ylläpitämissä alueellisissa lääkkeille erityisen vastustuskykyisten mikrobien kantajien rekistereissä. Näiden rekistereiden käyttötarkoituksen kannalta on välttämätöntä, että sairaalaan hoitoon otettava potilas pystytään yksilöimään, jotta voidaan varmuudella todeta juuri kyseisen potilaan olevan taudinkantaja. Henkilön tunnistaminen on edellytys oikea-aikaisten eristystoimien ja tutkimusten käynnistämiseksi.

Koska rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi, sosiaali- ja terveysvaliokunta ei tältä osin ehdota säännökseen muutosta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

tartuntatautilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 25 päivänä heinäkuuta 1986 annetun tartuntatautilain (583/1986) 3, 4, 6, (*poist.*), 7, 9, 10, 11 ja 12 §, 14 §:n 2 momentin johdantokappale ja 3 momentti, 15 ja 16 §, 17 §:n 1 momentti, 18, 19, 20, 22, 23, 23 a, 23 b ja 24 §, 29 §:n 2 momentti, 30 ja 33 §, 36 §:n 1 momentti sekä 39 ja 40 a §, sellaisina kuin niistä ovat 6 § laeissa 76/1991, 770/1992 ja 70/1999, 7 § osaksi mainitussa laissa 770/1992 ja laissa 1106/1992, 10, 15, 23 b, 24 ja 40 a § sekä 36 §:n 1 momentti mainitussa laissa 770/1992, 11 ja 12 § osaksi mainitussa laissa 76/1991, 16 § osaksi mainitussa laissa 770/1992, 20 § laissa 275/1991 ja mainitussa laissa 770/1992, 23 ja 23 a § mainitussa laissa 70/1999 ja 29 §:n 2 momentti laissa 262/1989, sekä
lisätään 13 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 11 a, 12 a ja 23 c § seuraavasti:

3, 4, 6 ja 7 §
 (Kuten HE)

11 a §
 (Kuten HE)

9 §
 (1 mom. kuten HE)
 (2 mom. *poist.*)

10 §
 (Kuten HE)

11 §
 Kunnan on järjestettävä yleisiä vapaaehtoisia rokotuksia ja terveystarkastuksia tartuntatautien ehkäisemiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään tarkemmin kansallisesta rokotusohjelmasta ja rokotusten haittavaikutusten ilmoittamisesta *sekä* raskaana olevien (*poist.*) terveystarkastuksista.

12 §
Kunnan on järjestettävä yleisiä pakollisia rokotuksia sellaisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi, joka voi saada aikaan huomattavaa vahinkoa väestön tai sen osan terveydelle, taikka muusta terveydenhoidollisesti tärkeästä syystä. *Valtioneuvosto päättää* pakollisen rokotuksen *toimeenpanon ajankohdasta ja siitä*, mitä väestönosaa, ryhmää tai ikäluokkaa rokottamisvelvollisuus koskee, minkä ajan päätös on voimassa sekä mitä rokotuksessa on muutoin noudatettava. Ennen päätöksen *tekemistä* asiasta on hankittava Kansanterveyslaitoksen lausunto, jollei Kansanterveyslaitos ole tehnyt asiaa koskevaa esitystä.

Milloin pakollisen rokotuksen järjestämistä on pidettävä erityisen kiireellisenä, sosiaali- ja

terveysministeriö voi *tehdä* sen toimeenpanemiseksi *väliaikaisen päätöksen*. *Päätös* on viipymättä ilmoitettava valtioneuvostolle, jonka on päätettävä asiasta lopullisesti.

(3 mom. *poist.*)

12 a § (Uusi)

Puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa toimeenpannaan pakolliset rokotukset kullekin ikäluokalle tartuntatautien leviämisen estämiseksi tai muusta terveydenhoidollisesti tärkeästä syystä. Sosiaali- ja terveysministeriö päättää pakollisen rokotusohjelman sisällöstä puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa hankittuaan asiasta Kansanterveyslaitoksen lausunnon.

13 ja 14 §
(Kuten HE)

15 §

Kun pikaiset toimenpiteet ovat tarpeen väestön terveyttä vakavasti uhkaavan 4:n § 2 momentissa säädetty edellytykset täyttävän tartuntataudin leviämisen estämiseksi, voi sosiaali- ja terveysministeriö ja läänin alueella lääninhallitus *tehdä* niitä koskevat välttämättömät päätökset. Päätöksellä voidaan määräaikaaisesti toteuttaa toimenpiteitä, joita sovelletaan yleisvaarallisissa tartuntataudeissa, tai rajoittaa tavaran siirtämistä. *Päätöksellä voidaan rajoittaa tavaran siirtämistä enintään kahden kuukauden ajaksi. Hallinto-oikeus voi päätöksen tehneen viranomaisen esityksestä jatkaa määräaikaa enintään kolmella kuukaudella, jos tavaran siirtämisen rajoittamisen edellytykset ovat edelleen olemassa.*

16—19 §
(Kuten HE)

20 §

(1 mom. kuten HE)

Ennen kuin työntekijä on esittänyt 1 momentissa tarkoitetun selvityksen, hän ei saa toimia:
(1—3 kohta kuten HE)

4) muussa valtioneuvoston asetuksella säädettyssä tehtävässä, jossa 1 momentissa tarkoitettun yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen vaara elintarvikkeiden välityksellä on ilmeinen.

(3 mom. kuten HE)

(4 mom. *poist.*)

(4 mom. kuten HE:n 5 mom.)

22 §

(1 mom. *poist.*)

(1 mom. kuten HE:n 2 mom.)

23 §

(1—4 mom. kuten HE)

(5 mom. *poist.*)

23 a §

(1—3 mom. kuten HE)

Valtakunnalliseen tartuntatautirekisteriin ja alueelliseen lääkkeille erittäin vastustuskykyisten mikrobien kantajien rekisteriin talletetaan tunnistetietoina 23 §:n 4 momentissa tarkoitettut tiedot. *Kansanterveyslaitos voi täydentää valtakunnallisen tartuntatautirekisterin tietoja väestörekisterijärjestelmästä tiedoilla potilaan asuinkunnasta, syntymämaasta, kansalaisuudesta ja mahdollisesta kuolemasta.* Tunnistetiedot sisältäviä tietoja saadaan säilyttää niin kauan kuin se on rekistereiden 1 ja 2 momentissa määriteltujen käyttötarkoitusten kannalta välttämätöntä. Tieto henkilön nimestä hävitetään samaa tartuntatautitapausta koskevien erillisten ilmoitusten yhdistämisen (*yhdistämisaikaväli*) päättymistä seuraavan vuoden loppuun mennessä. Saman ajan kuluessa henkilötunnukset tulee muuttaa valtakunnallisessa tartuntatautirekisterissä sellaiseen muotoon, ettei yksittäisiä henkilöitä voida niiden perusteella tunnistaa. Tietojen käsittelyn perusteen ja tarpeen arvioinnista on voimassa, mitä henkilötietolain (523/1999) 12 §:n 2 momentissa säädetään.

(5 ja 6 mom. kuten HE)

23 b, 23 c, 24, 29 ja 30 §
(Kuten HE)

33 §
(1 mom. kuten HE)
(2 mom. *poist.*)

tartuntataudin leviämistä ei voida muulla tavoin
tehokkaasti estää, poliisin on annettava kunnan
tartuntatautien torjunnasta vastaava toimieli-
men pyynnöstä virka-apua (*poist.*).

36 §
(Kuten HE)

40 a §
(Kuten HE)

39 §
Milloin kunnan tartuntatautien torjunnasta
vastaava toimielin toteaa, että yleisvaarallisen

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Valto Koski /sd
vpj. Eero Akaan-Penttilä /kok
jäs. Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löf /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk
Leena Rauhala /kd

Juha Rehula /kesk
Paula Risikko /kok
Arto Seppälä /sd
Osmo Soininvaara /vihr (osittain)
Raija Vahasalo /kok
Erkki Virtanen /vas
Tuula Väättäinen /sd
jäs. Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.